

VAN DER HOEVEN
KLINIEK
TBS

DE
FORENSISCHE
ZORG
SPECIALISTEN

Agressie-incidenten in de klinische forensische zorg

Festival Forensische Zorg

22 Januari 2019

Anneloes Huitema en Nienke Verstegen

Opzet presentatie

- Onderzoeksopzet
- Frequentie van agressie
- Ernst van agressie
- Aanleiding

Uitleg over het onderzoek

- Incidenten in de Van der Hoeven Kliniek
  - TBS-patiënten
  - Civielrechtelijke patiënten met ernstige gedragsproblemen
- Alle agressie-incidenten tussen 1-1-2014 en 31-12-2017
  - Retrospectief uit rapportages in patiëntdossier
- Modified Overt Aggression Scale (MOAS+)
  - Verbale agressie
  - Agressie naar goederen
  - Agressie naar zelf
  - Fysieke agressie naar anderen
  - *Seksuele agressie*

Frequentie van agressie

- 3603 incidenten in vier jaar tijd
- 344 verschillende patiënten betrokken (63.5%)
  - 270 patiënten veroorzaakten meer dan 1 incident
  - Helft <5 incidenten
  - 13 patiënten >50 incidenten
  - 1 patient 97 incidenten
- 1/3 van de incidenten veroorzaakt door vrouwen

Frequentie: Verschillen tussen patiëntgroepen

- Patiënten met een civielrechtelijke titel veroorzaken meer incidenten dan TBS-patiënten
  - 60% van de TBS-patiënten vs. 72% van de civielrechtelijke patiënten veroorzaakt minimaal 1 incident
- Vrouwen meer incidenten dan mannen
  - 61% van de mannen vs. 75% van de vrouwen veroorzaakt minimaal 1 incident

MOAS+ Ernstscores

Verbale agressie	Licht	Schreeuwt kwaad, scheldt of maakt persoonlijke beledigingen
	Matig	Scheldt wreed, is ernstig beledigend, heeft woede uitbarstingen
	Sterk	Dreigt in een opwelling met geweld naar anderen of zichzelf
	Extreem	Dreigt herhaaldelijk of doelbewust (bijv. voor het verkrijgen van geld of seks) met geweld naar anderen of zichzelf
Agressie tegen objecten	Licht	Gooit kwaad met deuren, scheurt kleren, urineert op de vloer
	Matig	Gooit spullen neer, trapt meubilair, beklad muren
	Sterk	Breekt of vernielt dingen, slaat ruiten kapot
	Extreem	Sticht brand, gooit op gevaarlijke wijze met dingen
Fysieke agressie	Licht	Maakt bedreigende gebaren, haalt uit naar mensen, grijpt naar kleding
	Matig	Slaat, schopt, duwt, krabt, trekt aan haren (zonder verwonding)
	Sterk	Valt anderen aan resulterend in lichte verwondingen (bijv. blauwe plekken, verrekkingen, striemen)
	Extreem	Valt anderen aan resulterend in ernstige verwondingen (bijv. botbreuken, verlies van tanden, diepe sneden, bewusteloosheid)
Auto- agressie	Licht	Plukt of krabt huid, trekt haren uit, slaat zichzelf (zonder verwondingen)
	Matig	Bonkt met het hoofd, slaat vuisten tegen de muur, werpt zichzelf op de grond
	Sterk	Brengt zichzelf kleine sneden, blauwe plekken, brandwonden en striemen toe
	Extreem	Brengt zichzelf ernstige verwondingen toe of onderneemt een suïcidepoging
Seksuele agressie	Licht	Maakt seksueel intimiderende, ongepaste of suggestieve opmerkingen
	Matig	Toont zijn genitaliën, masturbeert in het openbaar of gedraagt zich voyeuristisch
	Sterk	Betast of streelt anderen tegen hun wil
	Extreem	Dwingt seks af (verkrachting met of zonder penetratie, oraal, genitaal of anaal), al dan niet met slaan

Ernstscore = categorie*ernst

- Verbaal = 1
  - Objecten = 2
  - Zelf = 3
  - Fysiek = 4
  - Seksueel
-
- Licht = 1
  - Matig = 2
  - Sterk = 3
  - Extreem = 4

MOAS+

Verbale agressie	Licht	Schreeuwt kwaad, scheldt of maakt persoonlijke beledigingen
	Matig	Scheldt wreed, is ernstig beledigend, heeft woede uitbarstingen
	Sterk	Dreigt in een opwelling met geweld naar anderen of zichzelf
	Extreem	Dreigt herhaaldelijk of doelbewust (bijv. voor het verkrijgen van geld of seks) met geweld naar anderen of zichzelf
Agressie tegen objecten	Licht	Gooit kwaad met deuren, scheurt kleren, urineert op de vloer
	Matig	Gooit spullen neer, trapt meubilair, beklad muren
	Sterk	Breekt of vernielt dingen, slaat ruiten kapot
	Extreem	Sticht brand, gooit op gevaarlijke wijze met dingen
Fysieke agressie	Licht	Maakt bedreigende gebaren, haalt uit naar mensen, grijpt naar kleding
	Matig	Slaat, schopt, duwt, krabt, trekt aan haren (zonder verwonding)
	Sterk	Valt anderen aan resulterend in lichte verwondingen (bijv. blauwe plekken, verrekkingen, striemen)
	Extreem	Valt anderen aan resulterend in ernstige verwondingen (bijv. botbreuken, verlies van tanden, diepe sneden, bewusteloosheid)
Auto- agressie	Licht	Plukt of krabt huid, trekt haren uit, slaat zichzelf (zonder verwondingen)
	Matig	Bonkt met het hoofd, slaat vuisten tegen de muur, werpt zichzelf op de grond
	Sterk	Brengt zichzelf kleine sneden, blauwe plekken, brandwonden en striemen toe
	Extreem	Brengt zichzelf ernstige verwondingen toe of onderneemt een suïcidepoging
Seksuele agressie	Licht	Maakt seksueel intimiderende, ongepaste of suggestieve opmerkingen
	Matig	Toont zijn genitaliën, masturbeert in het openbaar of gedraagt zich voyeuristisch
	Sterk	Betast of streelt anderen tegen hun wil
	Extreem	Dwingt seks af (verkrachting met of zonder penetratie, oraal, genitaal of anaal), al dan niet met slaan

Ernstscore = categorie*ernst

- Verbaal = 1
- Objecten = 2
- Zelf = 3
- Fysiek = 4
- Licht = 1
- Matig = 2
- Sterk = 3
- Extreem = 4

Jan is boos en schreeuwt dat de groepsleider een incompetente eikel is.

- Ernst: verbaal licht = $1*1 = 1$.

MOAS+

Verbale agressie	Licht	Schreeuwt kwaad, scheldt of maakt persoonlijke beledigingen
	Matig	Scheldt wreed, is ernstig beledigend, heeft woede uitbarstingen
	Sterk	Dreigt in een opwelling met geweld naar anderen of zichzelf
	Extreem	Dreigt herhaaldelijk of doelbewust (bijv. voor het verkrijgen van geld of seks) met geweld naar anderen of zichzelf
Agressie tegen objecten	Licht	Gooit kwaad met deuren, scheurt kleren, urineert op de vloer
	Matig	Gooit spullen neer, trapt meubilair, beklad muren
	Sterk	Breekt of vernielt dingen, slaat ruiten kapot
	Extreem	Sticht brand, gooit op gevaarlijke wijze met dingen
Fysieke agressie	Licht	Maakt bedreigende gebaren, haalt uit naar mensen, grijpt naar kleding
	Matig	Slaat, schopt, duwt, krabt, trekt aan haren (zonder verwonding)
	Sterk	Valt anderen aan resulterend in lichte verwondingen (bijv. blauwe plekken, verrekkingen, striemen)
	Extreem	Valt anderen aan resulterend in ernstige verwondingen (bijv. botbreuken, verlies van tanden, diepe sneden, bewusteloosheid)
Auto- agressie	Licht	Plukt of krabt huid, trekt haren uit, slaat zichzelf (zonder verwondingen)
	Matig	Bonkt met het hoofd, slaat vuisten tegen de muur, werpt zichzelf op de grond
	Sterk	Brengt zichzelf kleine sneden, blauwe plekken, brandwonden en striemen toe
	Extreem	Brengt zichzelf ernstige verwondingen toe of onderneemt een suïcidepoging
Seksuele agressie	Licht	Maakt seksueel intimiderende, ongepaste of suggestieve opmerkingen
	Matig	Toont zijn genitaliën, masturbeert in het openbaar of gedraagt zich voyeuristisch
	Sterk	Betast of streelt anderen tegen hun wil
	Extreem	Dwingt seks af (verkrachting met of zonder penetratie, oraal, genitaal of anaal), al dan niet met slaan

Ernstscore = categorie*ernst

- Verbaal = 1
- Objecten = 2
- Zelf = 3
- Fysiek = 4
- Licht = 1
- Matig = 2
- Sterk = 3
- Extreem = 4

Jan is boos en schreeuwt dat de groepsleider een incompetente eikel is.

- Ernst: verbaal licht = $1*1 = 1$.

De spanning loopt verder op, Jan gooit drie kopjes kapot.

- Ernst: objecten sterk = $2*3 = 6$.

MOAS+

Verbale agressie	Licht	Schreeuwt kwaad, scheldt of maakt persoonlijke beledigingen
	Matig	Scheldt wreed, is ernstig beledigend, heeft woede uitbarstingen
	Sterk	Dreigt in een opwelling met geweld naar anderen of zichzelf
	Extreem	Dreigt herhaaldelijk of doelbewust (bijv. voor het verkrijgen van geld of seks) met geweld naar anderen of zichzelf
Agressie tegen objecten	Licht	Gooit kwaad met deuren, scheurt kleren, urineert op de vloer
	Matig	Gooit spullen neer, trapt meubilair, beklad muren
	Sterk	Breekt of vernielt dingen, slaat ruiten kapot
	Extreem	Sticht brand, gooit op gevaarlijke wijze met dingen
Fysieke agressie	Licht	Maakt bedreigende gebaren, haalt uit naar mensen, grijpt naar kleding
	Matig	Slaat, schopt, duwt, krabt, trekt aan haren (zonder verwonding)
	Sterk	Valt anderen aan resulterend in lichte verwondingen (bijv. blauwe plekken, verrekkingen, striemen)
	Extreem	Valt anderen aan resulterend in ernstige verwondingen (bijv. botbreuken, verlies van tanden, diepe sneden, bewusteloosheid)
Auto- agressie	Licht	Plukt of krabt huid, trekt haren uit, slaat zichzelf (zonder verwondingen)
	Matig	Bonkt met het hoofd, slaat vuisten tegen de muur, werpt zichzelf op de grond
	Sterk	Brengt zichzelf kleine sneden, blauwe plekken, brandwonden en striemen toe
	Extreem	Brengt zichzelf ernstige verwondingen toe of onderneemt een suïcidepoging
Seksuele agressie	Licht	Maakt seksueel intimiderende, ongepaste of suggestieve opmerkingen
	Matig	Toont zijn genitaliën, masturbeert in het openbaar of gedraagt zich voyeuristisch
	Sterk	Betast of streelt anderen tegen hun wil
	Extreem	Dwingt seks af (verkrachting met of zonder penetratie, oraal, genitaal of anaal), al dan niet met slaan

Ernstscore = categorie*ernst

- Verbaal = 1
- Objecten = 2
- Zelf = 3
- Fysiek = 4
- Licht = 1
- Matig = 2
- Sterk = 3
- Extreem = 4

Jan is boos en schreeuwt dat de groepsleider een incompetente eikel is.

- Ernst: verbaal licht = $1*1 = 1$.

De spanning loopt verder op, Jan gooit drie kopjes kapot.

- Ernst: objecten sterk = $2*3 = 6$.

Jan slaat vervolgens de groepsleider in het gezicht. Dit leidt niet tot verwondingen.

- Ernst: fysiek matig = $4*2 = 8$.

MOAS+

Verbale agressie	Licht	Schreeuwt kwaad, scheldt of maakt persoonlijke beledigingen
	Matig	Scheldt wreed, is ernstig beledigend, heeft woede uitbarstingen
	Sterk	Dreigt in een opwelling met geweld naar anderen of zichzelf
	Extreem	Dreigt herhaaldelijk of doelbewust (bijv. voor het verkrijgen van geld of seks) met geweld naar anderen of zichzelf
Agressie tegen objecten	Licht	Gooit kwaad met deuren, scheurt kleren, urineert op de vloer
	Matig	Gooit spullen neer, trapt meubilair, beklad muren
	Sterk	Breekt of vernielt dingen, slaat ruiten kapot
	Extreem	Sticht brand, gooit op gevaarlijke wijze met dingen
Fysieke agressie	Licht	Maakt bedreigende gebaren, haalt uit naar mensen, grijpt naar kleding
	Matig	Slaat, schopt, duwt, krabt, trekt aan haren (zonder verwonding)
	Sterk	Valt anderen aan resulterend in lichte verwondingen (bijv. blauwe plekken, verrekkingen, striemen)
	Extreem	Valt anderen aan resulterend in ernstige verwondingen (bijv. botbreuken, verlies van tanden, diepe sneden, bewusteloosheid)
Auto- agressie	Licht	Plukt of krabt huid, trekt haren uit, slaat zichzelf (zonder verwondingen)
	Matig	Bonkt met het hoofd, slaat vuisten tegen de muur, werpt zichzelf op de grond
	Sterk	Brengt zichzelf kleine sneden, blauwe plekken, brandwonden en striemen toe
	Extreem	Brengt zichzelf ernstige verwondingen toe of onderneemt een suïcidepoging
Seksuele agressie	Licht	Maakt seksueel intimiderende, ongepaste of suggestieve opmerkingen
	Matig	Toont zijn genitaliën, masturbeert in het openbaar of gedraagt zich voyeuristisch
	Sterk	Betast of streelt anderen tegen hun wil
	Extreem	Dwingt seks af (verkrachting met of zonder penetratie, oraal, genitaal of anaal), al dan niet met slaan

Ernstscore = categorie*ernst

- Verbaal = 1
- Objecten = 2
- Zelf = 3
- Fysiek = 4
- Licht = 1
- Matig = 2
- Sterk = 3
- Extreem = 4

Jan is boos en schreeuwt dat de groepsleider een incompetente eikel is.

- Ernst: verbaal licht = $1*1 = 1$.

De spanning loopt verder op, Jan gooit drie kopjes kapot.

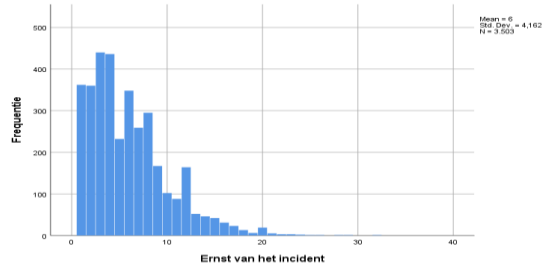
- Ernst: objecten sterk = $2*3 = 6$.

Jan slaat vervolgens de groepsleider in het gezicht. Dit leidt niet tot verwondingen.

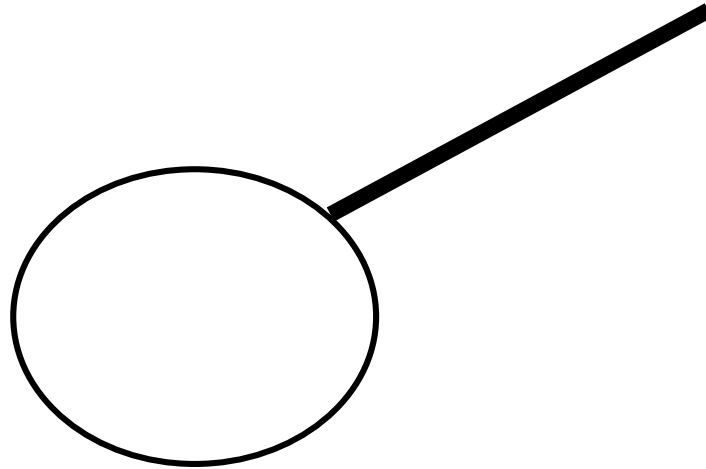
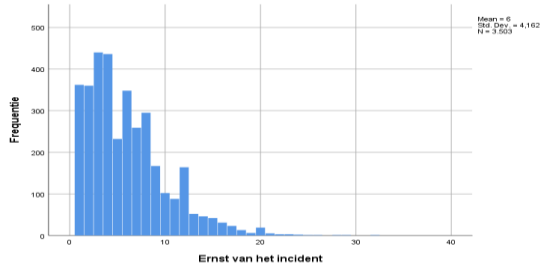
- Ernst: fysiek matig = $4*2 = 8$.

Ernstscore totaal = $1+6+8 = 15$

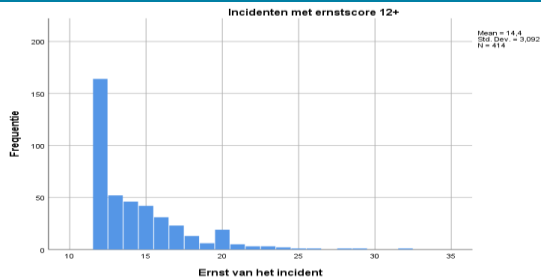
Verdeling totale ernstscores

Verdeling totale ernstscores

Ernstige incidenten

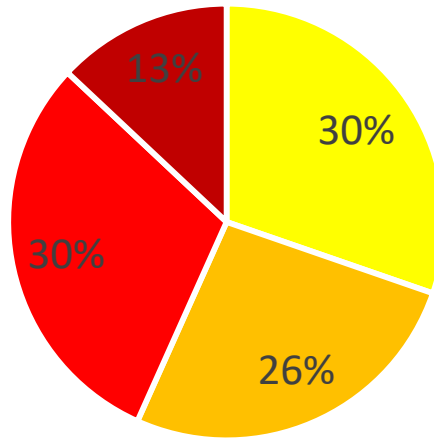

414 incidenten
met ernst 12+

110 incidenten
met ernst 16+

Verbale agressie

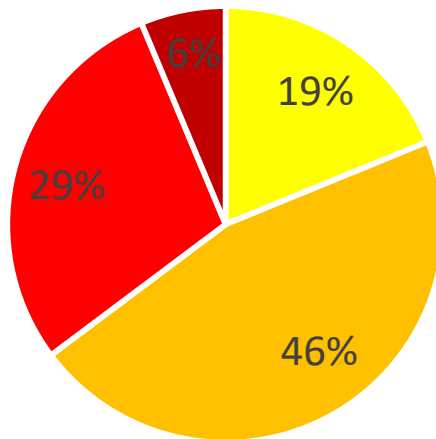
Totaal (n=2667)

- Licht
- Matig
- Sterk
- Extreem

Agressie tegen objecten

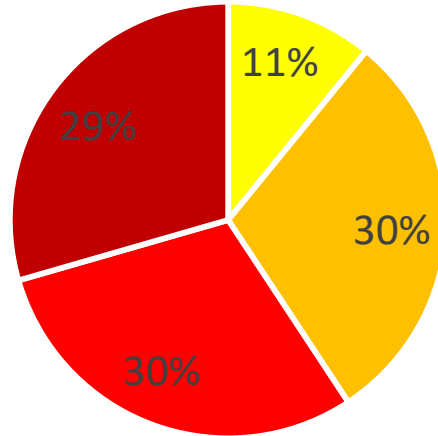
Totaal (n=1376)

- Licht
- Matig
- Sterk
- Extreem

Agressie naar zelf

Totaal (n=258)

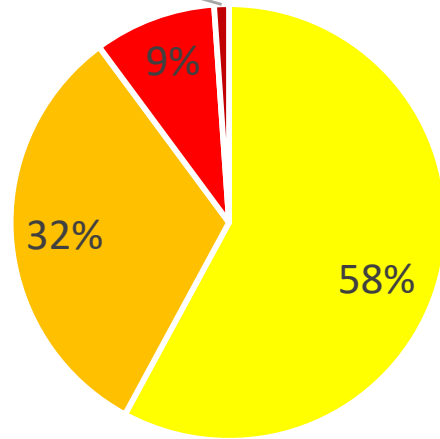

- Licht
- Matig
- Sterk
- Extreem

Fysieke agressie

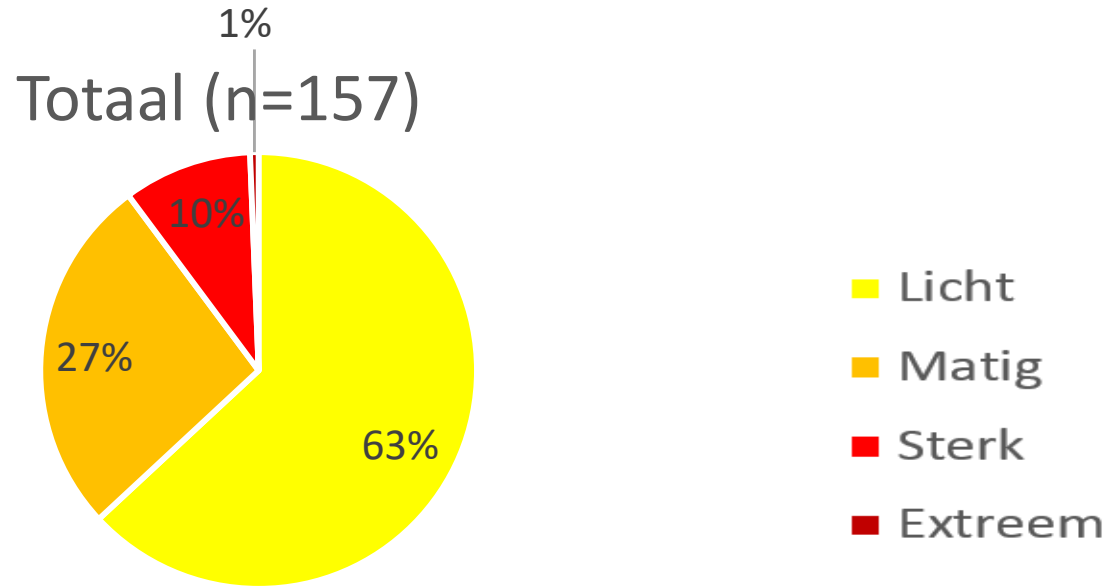
1% Totaal (n=1095)

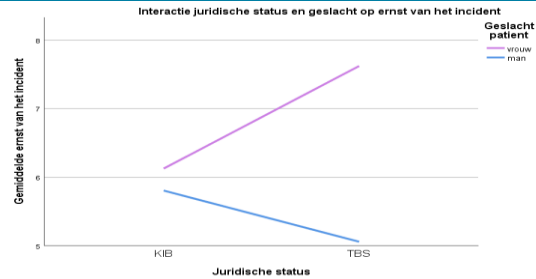
12x extreme
fysieke agressie

- Licht
- Matig
- Sterk
- Extreem

Seksuele agressie

Verschillen tussen patiëntgroepen

RM

Ernst incidenten

1. TBS vrouwen
2. Civielrechtelijk vrouwen
3. Civielrechtelijk mannen
4. TBS mannen

Ernst: verschillen tussen patiëntgroepen

- Vrouwen ernstigere incidenten dan mannen, ook zonder agressie naar zelf
- Patiënten met hoofddiagnose psychotische stoornis hebben minder ernstige incidenten
- Borderline niet meer of minder ernstige incidenten
- Jongere patienten ernstigere incidenten

Antecedenten

	n	%
Geen aanwijsbare provocatie	748	20,8
Andere cliënt(en)	380	10,5
Verzoek tot het verrichten van bepaalde taken	158	4,4
Cliënt wordt iets niet toegestaan	450	12,5
Verzoek om medicatie te nemen	63	1,7
Drank/Drugs	37	1,0
Horen van slecht nieuws	349	9,7
Familie/bekenden van cliënt	43	1,2
Geduld / uitstel behoeftebevrediging	179	5,0
Aangesproken worden op afspraken / regels overtreden en asociaal gedrag	443	12,3
Iemand geeft een grens aan/kapt gesprek af	37	1,0
Reactie op waan/hallucinatie	132	3,7
Patiënt vraagt om medicatie	105	2,9
Andere aanleiding	480	13,3

Antecedenten

	n	%
Geen aanwijsbare provocatie	748	20,8
Andere cliënt(en)	380	10,5
Verzoek tot het verrichten van bepaalde taken	158	4,4
Cliënt wordt iets niet toegestaan	450	12,5
Verzoek om medicatie te nemen	63	1,7
Drank/Drugs	37	1,0
Horen van slecht nieuws	349	9,7
Familie/bekenden van cliënt	43	1,2
Geduld / uitstel behoeftebevrediging	179	5,0
Aangesproken worden op afspraken / regels overtreden en asociaal gedrag	443	12,3
Iemand geeft een grens aan/kapt gesprek af	37	1,0
Reactie op waan/hallucinatie	132	3,7
Patiënt vraagt om medicatie	105	2,9
Andere aanleiding	480	13,3

Grensstelling
Patiënt wordt
in vrijheid
beperkt

Antecedenten: verschillen tussen patiëntgroepen

- Vrouwen: vaker incident zonder aanleiding
  - Zelfbeschadiging
- Vrouwen: vaker incident nav grensstelling
  - ??
- Psychotische patiënten vaker incident zonder aanleiding dan niet-psychotische patiënten
- Psychotische patiënten minder vaak incident nav grensstelling dan niet-psychotische patiënten

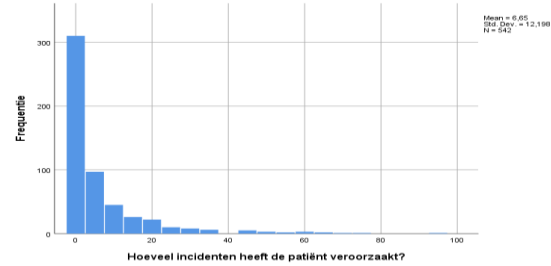

Huiteima, A., Verstegen, N., & Vogel, V. de (2018). A Study into the Severity of Forensic and Civil Inpatient Aggression. *Journal of Interpersonal Violence*

<https://doi.org/10.1177/0886260518817040>

Waarom rangen ipv gemiddelde?

	TBS				Civielrechtelijk		
	Man (n=246)	Vrouw (n=56)	Totaal		Man (n=173)	Vrouw (n=39)	Totaal
<i>M</i>	4.46	11.71	5.8		7.92	9.82	8.27
<i>SD</i>	8.81	17.51	11.28		12.82	17.31	13.73
<i>Median</i>	1	3	1		2	4	3

Uitkomsten frequentie

- **Civielrechtelijke patiënten veroorzaken meer incidenten dan TBS-patiënten**
  - 60% van de TBS'ers vs. 72% van de civielrechtelijke patiënten veroorzaakt minimaal 1 incident
  - 542 patiënten, rangorde van weinig naar veel agressie
  - Gemiddelde rang TBS-patiënten: 240.6
  - Gemiddelde rang civiele patiënten: 281.6
- **Vrouwen meer incidenten dan mannen**
  - 61% van de mannen vs. 75% van de vrouwen veroorzaakt minimaal 1 incident
  - Gemiddelde rang mannen: 260.9
  - Gemiddelde rang vrouwen: 319.7